Az ideális tankönyv, avagy történelmi regény az éneklő kecskéről

Hegedűs Géza-Kónya Judit:
Kecskeének, avagy két és fél évezred drámatörténete, Gondolat 1969.

Nemrégiben megjelent egy könyv, amelyről a szerzője azt állította, hogy tankönyv, holott nem az volt, hanem szórakoztató olvasmány. Most megjelent egy könyv, amelyről a szerzői azt mondják, hogy olvasmányos esszé, hol-ott tankönyv. Igaz, hogy rendkívül olvasmányos is, érdekes a tárgya és az előadásmódja, vagyis mint minden jó tan- és egyéb könyv, ismereteket közöl, véleményt nyilvánít és provokál.

Milyen a jó tankönyv?

Gondolom, a „tanítás" szónak tágabb, József Attila-i értelmezésében az ilyen tankönyv minden középhaladónak szól: olyan embereknek, akik bizonyos ismereteket már elsajátítottak és továbbiakat szívesen megtanulnának. Ez a könyv pontosan ilyen érdeklődő, igényes tanulóknak való modern tankönyv. Feltételez némi tájékozottságot, de lekezelés nélkül közöl alapvető meghatározásokat társadalmi jelenségekről, stílusirányzatokról s magáról a drámáról. Az igényes olvasót partnerül igényli, gondolkodásra tanítja és vitatkozásra ösztönzi. Olyan *olvasmány,* amelyhez nem árt némely lexikont, életrajzot, színdarabot s hasonló kézikönyvet tanulmányozni, és olyan *tankönyv,* amelyet többször is el lehet olvasni, egyfolytában és részleteiben, s így jelentősen hozzájárul a szinte elavult ébrentanulás módszertanához.

Mitől jó egy tankönyv?

Gyakorló és gyakorlott pedagógusok írták ezt a könyvet, akik tudják, hogy nem lehet mindent elmondani egy könyvben, bármilyen vékony legyen is. Úgy döntöttek tehát, hogy a minimumot írják meg, vagyis egyes korok legjellemzőbb tendenciáit és ezeknek legfontosabb képviselőit mutatják be. A vállalás maga is bölcsességre vall, mert így sikerül az *áttekinthetőséget* megőrizni. Ugyanakkor nem titkolt tárgyszeretetük képessé teszi őket arra, hogy a természetes idő-rendben tárgyalt óriási anyagban állandóan megmutassák az egymást folytató stílusokat, témákat, tendenciákat. A fölényes anyagismeret teszi lehetővé, hogy könnyedén oldjanak és kössenek határokon és századokon át. Csehov és O'Neill, Euripidész és Racine rokonsága, az Amphitryon-téma vándorlása, Osztrovszkij Kabanovájának és Bernardának villanásszerű összevetése - ezek csak morzsák a gazdag asztalról. Emel-lett minden alkalmat megragadnak arra, hogy a világirodalmi áramkörbe egy-egy felvillanással a magyar irodalmat, színházat is bekapcsolják. Ugyanilyen természetesen illesztik a drámához az adott korban *egy-egy* szellemileg rokon művész vagy stílus megjelenését az irodalomban, képzőművészetben, zenében.

Ez az egész anyagot minden pillanatban kézben tartó, szerencsésen dialektikus, örökös mozgásában megragadó módszer adja a könyv legfőbb erényét, mindig az egészre tekintő *folyamatossá-gát.* A drámát élőként kezelik, amely élő művészet szülötte, s annyiban érdekes számunkra, amennyiben önmagát megtartva és meghaladva továbbfejlődik. Szerencsés kiegészítő a szöveg végén közölt párhuzamos időrendi táblázat is. Az állandó mozgásban tartott anyagot oly könnyed, csevegő modorban adják elő, hogy az oda-vissza utalások cseppet sem komplikálják az olvasást, inkább *érdekessé,* színessé teszik. Legtöbb helyen kerülik a tartalomelmondást, konfliktuselemzéssel, jellemanalízissel helyettesítik, mellőzve az iskolai dolgozatokba másolható fordulatokat. Inkább vállalják az egyszerűsítés megalkuvását, minthogy a komplikáltság zsúfoltságába vesszenek.

Maradt-e mégis „tankönyvszerűség" a tankönyvben?

Megítélésem szerint maradt, a 2500-ból kb. 40 év történetében. A számok tanúsága szerint nem kedvezőtlen arány, mégis érdemes róla szólni. A tőlünk időben oly távolálló korok jelenségeit, alakjait teljes sikerrel avatják kortársainkká, de az elegáns mesélő kedv, fölényes biztonságú tájékozódás és tájékoztatás mintha megtorpanna valahol Pirandello és Lorca között. Szaporodnak az eddig szerencsésen elkerült tartalmi kivonatok, s némely megfogalmazás, értékelés veszedelmesen kezd hasonlítani a „tankönyvben vastagbetűs" részekhez. Kortársaink vagy közvetlen elődeik megítélése természetesen más lehetőségeket ad, de a szerzők éppoly könnyedén bánhattak volna azzal az anyagrésszel is. Kifénylik az anyagból a kis Dürrenmatt-portré, de sajnálatosan és nem biztosan terjedelmi okokból marad ki például az egész lengyel dráma Miczkiewicztől Mrożekig és Mrożeken túl; az egész szerb-horvát dráma s az új szovjet, angol, francia dráma néhány jelentős iránya és képviselője. Nem terjedelem-bővítésről és nem módszerváltozásról beszélek, hanem a jó arányok fenntartásáról s az eddigiekben oly eredményes és sikeres módszer folytatásáról, tartalmában és formájában egyaránt. (S ha már hiányérzetről esett szó: tudom, hogy nem ildomos dolog a kimaradtakat reklamálni, mégis a szerzők szem-pontjait elismerve is hadd kérjek legalább említésnyi drámatörténeti kegyelmet Bulgakovnak és Wildernek.)

Van-e egy tankönyvnek tanulsága? Ennek mindenesetre van. A legöregebb teknősbékát is megszégyenítő korú, de igen jó torkú kecskének muzikális hallgatóságra van szüksége. Ebből a tankönyvből majdnem mindent meg lehet tanulni, amit érdemes tudni a felkészült hallgatónak.

NEMES MÁRIA

A FRANCIA MAGÁNSZÍNHÁZAK VÁLSÁGA

nem egyértelmű; a könnyű siker útját kereső színházak például nagyon is jól mennek; annál súlyosabb a helyzete az igényesebb színházaknak. Egy sou nélkül néz az új szezon elébe a Théâtre de Poche, amelynek terme oly kicsi, hogy siker esetén is csak a kiadások fedezésére képes és így végképp nem tud versenyezni a szubvencionált színházakkal. Pedig e színháznak *nagy* érdemei vannak az új szerzők felfedezésében. Hasonló súlyos helyzetben van a Vieux-Colombier is: Copeau színházát a bezárás fenyegeti, igazgatójának, Bernard Jennynek 50 millió frank adóssága van, ezért aztán június óta ideig-lenesen mozi lett a színház; az Andrej Rjublovot vetítik benne. A nehézségek egyik forrása, hogy egy nemrég kelt rendelet megtiltotta a magánszínházak kül-földi turnéit; marad a francia vidék, de ott nemigen igénylik ezt a fajta műsort. A Vieux-Colombier közönsége egyébként 60°/o-ban diákokból állt; 68 májusa óta ez az arány 8%-ra csökkent. Ezért Jenny és három igazgató kollégája egy tervet terjesztett be, miszerint a művész- és kísérleti színházak közös csoportba tömörüljenek. Szubvenciót nem kérnek, csak adómentességet, reklámkedvezményt, turnélehetőséget. A kormány azonban húzza-halogatja az égetően sürgős tervezet tárgyalását.

(Figaro, 1970. augusztus 24.)

SZÍNHÁZ

THÉÂTRE

REVUE MENSUELLE
DE L'ASSOCIATION HONGROISE
DE L'ART THÉÂTRAL

Directeur: IVÁN BOLDIZSÁR
Rédacteur-en-chef: MÁRIA CS. TÖRÖK

Résumé

PIRANDELLO: HENRI IV. (COMÉDIE THEÂTRE)
ZSUZSA BÁNKI (MARQUISE SPINA) ET ZOLTÁN LATINOVITS (HENRI IV)

András Pályi: Mari Törőcsik — dans le théâtre-cirque de Major.

Tamás Major comme metteur en scène du Gesang vom lusitanische Popanz de Peter Weiss considéra l'oeuvre comme une matière librement maniable et en fit dans le théâtre de poche du Théâtre National une des représentations d'avantgarde les plus intéressantes de notre époque. Parmi les acteurs, dans cette présentation de style étrange, il faut citer, d'une façon toute spéciale, le jeu de Mari Törőcsik.

Judit Szántó: Impressario de Smyrne ou comédiens d'Italie.

Nous vivons la période de prospérité des oeuvres mineures. Les unes après les autres arrivent sur la scène les oeuvres peu connues d'écrivains célèbres pour apaiser la soif du public pour les nouveautés. La présentation des Comédiens de Smyrne de Goldoni au Théâtre József Attila de Budapest a été un évènement agréable par le fait que dans l'adaptation de l'écrivain hongrois bien connu Ferenc Karinthy une oeuvre nouvelle de conception moderne vint à jour qui donna l'occasion aux acteurs de briller sur la scène.

István Hermann: Lutte avec les souvenirs.

En 1941 au Théâtre Madách ce fut Zoltán Várkonyi qui interpréta le rôle de Henri IV. dans la pièce de Pirandello. Aujourd'hui c'est lui qui en est le metteur en scène et c'est Zoltán Latinovits qui joue le protagoniste. Várkonyi, quand dans les années du fascisme présentait Henri IV., dans cette situation politique tout le monde savait à quoi il faisait allusion. La présentation d'aujourd'hui reçut un accueil moins chaleureux, ne pouvant émouvoir le public sans l'interêt d'actualité.

György Spiró: Le Songe d'une nuit d'été – à Pécs.

La présentation du Théâtre National de cette ville au Sud de la Hongrie assura une soirée agréable à son public. Quelques acteurs: Emil Győry dans le rôle d'Oberon et Róbert Koltai dans un rôle secondaire étaient particulièrement bons, mais les possibilités plus profondes dans la pièce sont restées, pour la plupart, inexploitées.

Gábor Antal: Ferenc Horváth sur l'estrade.

Dans cette interlocution l'excellent récitateur nous fait part de l'évolution de sa carrière, il nous parle de ses plus grandes expériences de récitateur et d'acteur.

M. G. P.: Nourrisson grisonnant en habit.

L'auteur de l'article fait l'éloge de l'interprètation de Kamill Feleki dans le rôle du conseiller Kornéli dans l'Harmonie de Ferenc Molnár. Le personnage triste, à l'âme dépouillée, se présente devant nous non pas en sentimental, mais plein de sentiments nobles.

Natália Emődi: Les traditions du drame socialiste.

Le dramaturge du Théâtre National donne un aperçu de l'évolution bientôt séculaire du drame socialiste. Elle va chercher les types de drame qui sont devenus les supports des drames de teneur socialiste et traite en détail de l'oeuvre de Gorki et de Brecht.

Kálmán Erdődy: Un théâtre populaire pour Kispest

On parle beaucoup dans les milieux du théâtre de l'évolution théâtrale. L'auteur voit la tâche la plus importante de l'art théâtral hongrois dans la création de théâtres populaires dans la banlieu et non pas dans les théâtres expérimentaux.

László Győrffy: La foi des voltigeurs.

Le jeune acteur de Debrecen, dans cet article polémique expose avec passion les problèmes qui empêchent le déploiement humain et artistique des jeunes artistes.

Péter Molnár Gál: Innovations et „nouveautés".

L'auteur donne un compte-rendu de ses expériences dans les théâtres de Varsovie. Il nous présente tout d'abord le Théâtre Juif et relate de la féerie folklorique intitulée Le Songe de Goldfaden. Il parle de la mise en scène merveilleuse de Hanuskiewicz qui fit un jour nouveau sur la pièce de Wyspiansky intitulée Les Noces. Il a vu aussi la répétition générale d'un Hamlet tout à fait nouveau, d'une conception incroyablement audacieuse.

Tamás Vekerdy: Les moyens de l'acteur pour produire de l'effet.

On ne connait guère en Hongrie le théâtre No japonais. L'article nous fait connaitre, par les oeuvres du maitre Zeami, les éléments d'influence dans le jeu des acteurs japonais.

Sándor Körösphataki Kiss: Un Babel théâtral à Belgrade.

C'est pour la quatrième fois cette année qu'on a organisé dans la capitale yougoslave le festival international du théâtre pour présenter les nouvelles tendances dans l'art dramatique. L'auteur de l'article a assisté à quatre des 15 représentations.

Tibor Bános: Ouverture d'un théâtre à la Route de Kerepes.

L'auteur qui travaille sur son roman sur l'histoire du théâtre en Hongrie nous fait connaitre dans un chapitre intéressant l'histoire de l'ouverture du Théâtre National à la Route de Kerepes à Budapest.

István Köpeczi Bócz: A l'exposition du cinquantenaire de la scénographie slovaque.

Compte-rendu de l'exposition organisée dans les locaux de la Culture Tchécoslovaque à Budapest.

Mária Nemes: Le livre d'études idéal on roman historique de la chèvre chantante

Revue de l'oeuvre de Géza Hegedüs et de Judit Kónya sur l'histoire universelle du drame.

Ára: 12,— Ft

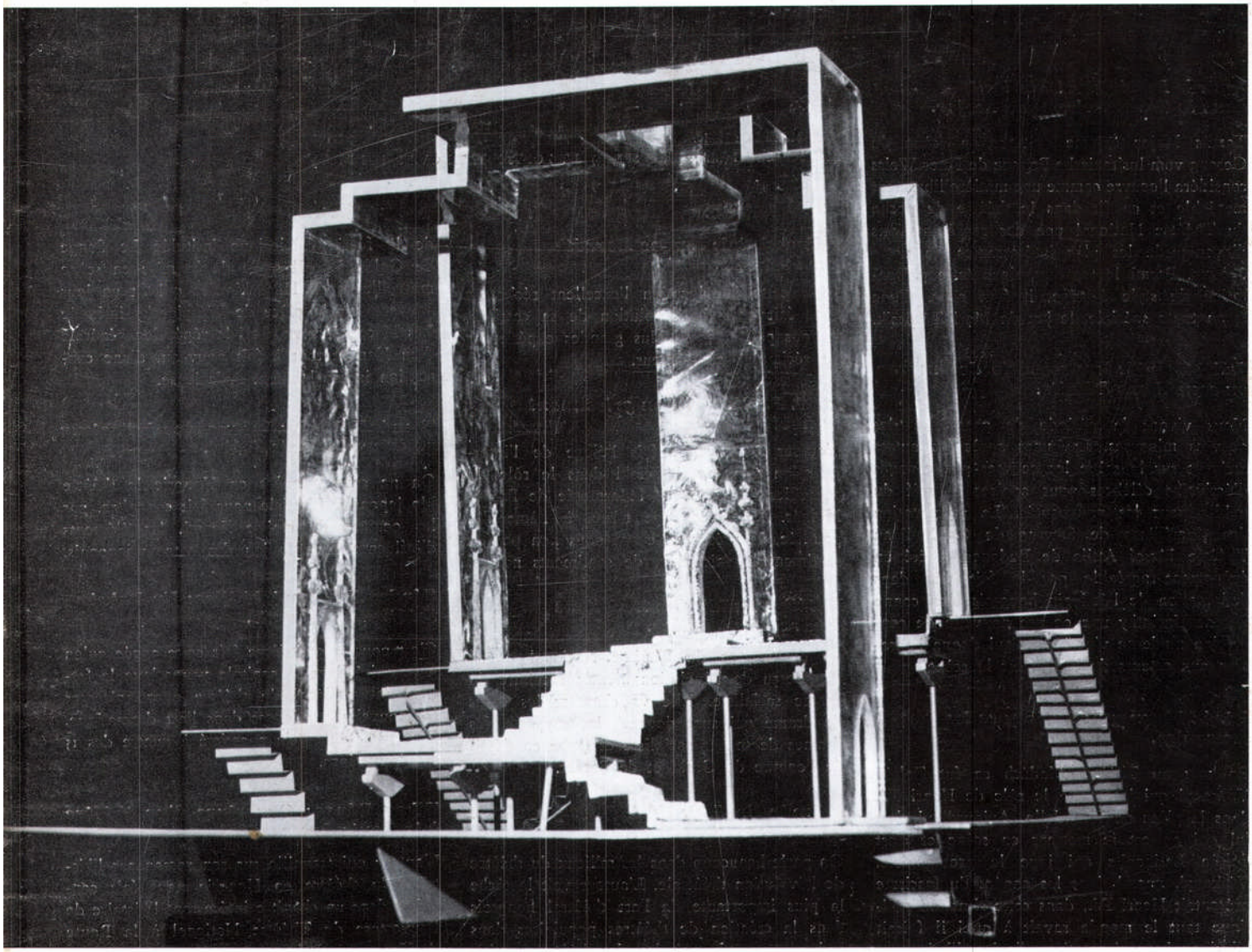

LADISLAV VYCHODIL DÍSZLETTERVE (1965) SARTRE AZ ÖRDÖG ÉS A JÓISTEN CÍMŰ DRÁMÁJÁHOZ
(A SZLOVÁK SZCENOGRÁFIA KIÁLLÍTÁSÁNAK ANYAGÁBÓL)